Жисмоний шахсларнинг мол-мулк ва ер солиқлари бўйича имтиёзлари: Ҳуқуқий асослар, ижтимоий адолат ва рақамли трансформация

Мусалимов Фарход Исамухамедович

Аннотация: Мазкур мақолада Ўзбекистон Республикасида жисмоний шахслардан олинадиган мол-мулк ва ер солиқлари бўйича бериладиган имтиёзлар тизимининг мазмун-моҳияти таҳлил қилинган. Унда солиқ юкини камайтиришдаги майдон лимитлари (60 кв.м ва 6 сотих) ва уларнинг ижтимоий адолат тамойилларига мувофиқлиги ҳуқуқий жиҳатдан асослаб берилган.

Шунингдек, Вазирлар Маҳкамасининг 389-сонли қарори доирасида солиқ имтиёзларини расмийлаштириш жараёнларининг тўлиқ рақамлаштирилгани, Давлат хизматлари портали ва соҳавий интеграциянинг фуқароларга яратган қулайликлари ҳамда маҳаллий бюджетлар барқарорлигини таъминлашдаги роли ёритилган.

Калит сўзлар: мол-мулк солиғи, ер солиғи, солиқ имтиёзлари, ижтимоий адолат, рақамлаштириш, майдон лимити, Давлат хизматлари портали, маҳаллий бюджет.

Аннотация: В данной статье анализируется суть системы льгот по налогу на имущество и земельному налогу с физических лиц в Республике Узбекистан. Правомерно обоснованы установленные лимиты площади (60 кв.м и 6 соток) для снижения налогового бремени и их соответствие принципам социальной справедливости.

Также освещены вопросы полной цифровизации процессов оформления налоговых льгот в рамках Постановления Кабинета Министров № 389, удобства для граждан благодаря порталу Государственных услуг и межведомственной интеграции, а также роль данных реформ в обеспечении устойчивости местных бюджетов.

Ключевые слова: налог на имущество, земельный налог, налоговые льготы, социальная справедливость, цифровизация, лимит площади, Портал госуслуг, местный бюджет.

Abstract: This article analyzes the essence of the exemption system for property and land taxes levied on individuals in the Republic of Uzbekistan. It legally substantiates the established area limits (60 sq.m and 0.06 hectares) aimed at reducing the tax burden and their compliance with the principles of social justice.

Furthermore, it highlights the complete digitalization of tax exemption procedures under the Cabinet of Ministers Resolution No. 389, the conveniences provided to citizens through the Public Services Portal and interagency integration, and the role of these reforms in ensuring the sustainability of local budgets.

Keywords: property tax, land tax, tax exemptions, social justice, digitalization, area limit, Public Services Portal, local budget.

Мамлакатимизда олиб борилаётган солиқ сиёсатининг энг олий мақсади — аҳолини, айниқса ижтимоий ҳимояга муҳтож қатламни қўллаб-қувватлаш ва жамиятда ижтимоий адолат тамойилларини қарор топтиришдир. Жисмоний шахслардан олинадиган мол-мулк ва ер солиқлари бўйича бериладиган имтиёзлар тизими давлатимизнинг ижтимоий йўналтирилган сиёсатининг ёрқин ифодаси ҳисобланади.

Амалдаги ислоҳотлар даврида имтиёзлар тизими нафақат ҳуқуқий жиҳатдан мустаҳкамланди, балки уларни фуқароларга тақдим этиш механизмлари ҳам тубдан ўзгарди. Бугунги кунда давлатнинг асосий вазифаси — имтиёзи бор фуқарони идораларда сарсон қилмасдан, унга тегишли бўлган енгилликни автоматик ва шаффоф тарзда расмийлаштириб беришдан иборатдир.

Бугунги конференцияда биз жисмоний шахслар учун мол-мулк ва ер солиғи бўйича қонунчиликда белгиланган имтиёзлар, уларнинг қўлланилиш шартлари ва бу жараённи рақамлаштириш борасидаги энг сўнгги янгиликларга алоҳида тўхталиб ўтамиз.

Мол-мулк солиғи бўйича имтиёзлар ва майдон чекловлариҲурматли анжуман қатнашчилари, Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексининг тегишли нормаларига мувофиқ, аҳолининг муайян қатламлари мол-мулк солиғидан қисман ёки тўлиқ озод этилган.

Қонунчиликка кўра, қуйидаги тоифадаги шахсларнинг мулкига солиқ солинмайди: “Кам таъминланган оилалар ягона реестри” ахборот тизимига киритилган оилалар аъзолари;

I ва II гуруҳ ногиронлиги бўлган шахслар;

Пенсионерлар (фақатгина қонунда белгиланган майдон лимити доирасида);

Ёлғиз пенсионерлар, уруш қатнашчилари ва уларга тенглаштирилган шахслар, шунингдек, кўп болали оилалар.

Бу ерда жуда муҳим бир иқтисодий ва ҳуқуқий жиҳат мавжуд: мол-мулк солиғи бўйича имтиёзлар уй-жойнинг ҳажмидан қатъи назар чексиз қўлланилмайди. Солиқ кодексига мувофиқ, имтиёзга эга бўлган шахслар учун умумий майдоннинг 60 квадрат метри доирасида солиқ солинмайди [1]. Агар фуқаронинг уйи ушбу ҳажмдан катта бўлса, лимитдан ортиқча қисми учун солиқ умумий тартибда ҳисобланади. Бу чора ижтимоий ҳимояни таъминлаш билан бирга, ҳашаматли мулкларга нисбатан фискал назоратни сақлаб қолишга хизмат қилади.

Жисмоний шахсларнинг ер солиғи бўйича имтиёзлари ҳам ўзига хос адолатли тизимга эга. Солиқ кодексининг 436-моддасига асосан, I ва II гуруҳ ногиронлари, пенсионерлар, ёлғиз пенсионерлар ва боқувчисини йўқотган кўп болали оилалар ер солиғидан озод этилган [1].

Бироқ, ер солиғи бўйича имтиёзларни қўллашда қуйидаги қатъий қоидалар мавжуд:

Майдон лимити: Ер солиғи бўйича имтиёз жисмоний шахсларга 0,06 гектар (6 сотих) майдон доирасида берилади. Агар фуқаронинг томорқаси ёки ер участкаси 6 сотихдан кўп бўлса, ушбу лимитдан ортиқча майдон учун ер солиғи тўлиқ ставкада тўланади [2].

Танлов ҳуқуқи: Агар имтиёзга эга бўлган фуқаронинг номида бир нечта ер участкаси (масалан, иккита уйи ёки дала ҳовлиси) бўлса, имтиёз унинг хоҳишига кўра фақатгина битта ер участкасига татбиқ этилади. Қолган ер участкалари учун солиқ умумий асосларда ҳисобланади.

Илгари фуқаролар ўзларининг имтиёзга бўлган ҳуқуқларини исботлаш учун турли идоралардан қоғозда маълумотнома йиғиб юришарди ва уларни солиқ идораларига шахсан олиб боришлари талаб этиларди. Бу эса кексалар ва ногиронлиги бўлган шахслар учун катта қийинчилик туғдирган.Вазирлар Маҳкамаси томонидан қабул қилинган 389-сонли Ҳукумат қарори бу тизимни тубдан ислоҳ қилди [3].

Янги тартибга кўра, имтиёзларни расмийлаштириш жараёни тўлиқ электрон шаклга ўтказилди. Фуқаро давлат хизматлари портали ёки электрон солиқ хизматлари платформаси орқали бор-ёғи бир марта электрон ариза юборади.

Солиқ органлари Давлат кадастрлари ягона тизими ҳамда бошқа вазирликларнинг (Пенсия жамғармаси, Соғлиқни сақлаш вазирлиги) электрон маълумотлар базаси билан интеграциялашган ҳолда аризани 2 иш куни ичида автоматик текширади [4]. Текширувдан сўнг, якуний хулоса фуқаронинг шахсий кабинетига юборилади. Ҳеч қандай ортиқча қоғоз ва сарсонгарчиликка йўл қўйилмайди.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, жисмоний шахсларнинг мол-мулк ва ер солиқлари бўйича имтиёзлари давлатимизнинг аҳоли фаровонлигини ошириш йўлидаги муҳим фискал сиёсатидир. Белгиланган 60 кв.м ва 6 сотихлик лимитлар бир томондан ижтимоий муҳтож қатламни ҳимоя қилса, иккинчи томондан йирик мулкдорларнинг бюджет олдидаги масъулиятини таъминлайди.

Аризаларни қабул қилиш ва кўриб чиқиш тизимининг рақамлаштирилиши эса давлат хизматларининг шаффофлигини ошириб, коррупциявий омилларни бутунлай йўқотди. Бизнинг

вазифамиз — ушбу енгилликлар ва рақамли имкониятлар ҳақида аҳоли ўртасида тушунтириш ишларини янада кучайтиришдан иборат.

Адабиётлар

[1] Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодекси. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – lex.uz.

[2] Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва молия вазирлиги. Кўчмас мулкни оммавий баҳолаш тизимининг услубий асослари ва йўриқномалари // Вазирлик расмий ахборотномаси – imv.uz.

[3] Almy, R. Valuation and Assessment of Immovable Property // World Bank Study Reports. – 2014. – C. 45-62.

[4] Kelly, R. Making the Property Tax Work in Developing Countries // International Center for Public Policy. – 2011. – C. 112-125.

[5] Bozorov, A. A. Improving The Practice of Taxation of Real Estate Owned by Individuals in Uzbekistan // American Journal of Economics and Business Management. – 2025. – Vol. 8, No. 2. – C. 853–867.